

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа"

ДФФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

Изследване и стратегическа оценка на регионалната демография на работната сила в България

Национална кръгла маса – 14 май 2020 г.

www.eufunds.bg

Проектът е финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

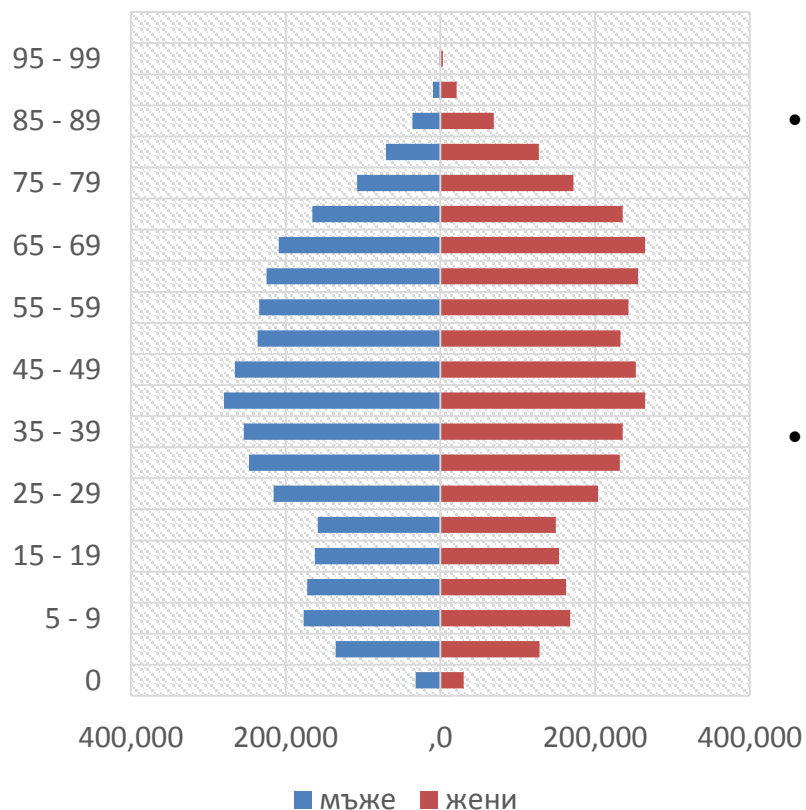
Цел на изследването

- **Стратегическа оценка на регионалната демография** на работната сила в България по сектори; Концепция за пилотен модел на регионална пирамида на възрастта; Препоръки за подобряване на качеството на данните;
- За основа на изследването са използвани масиви с данни за осигурените лица, поддържани от Националния осигурителен институт (НОИ);
- Резултатите показват, че **пазарът на труда следва общата демографска тенденция в България към застаряване** на населението. На фона на умерения икономически растеж пазарът на труда е устойчив, но демонстрира всички белези на засилващи се структурни малформации, възникнали вследствие на неблагоприятните демографски процеси в условията на нарастваща заетост;
- В рамките на настоящото изследване **за пръв път в България се обработват, оценяват и анализират данните за заетите лица според тяхната местоработата**. Направен е сравнителен анализ на тяхната структура с разпределението на заетите според регистрацията на работодателя.

Разпределение на населението по възраст и пол

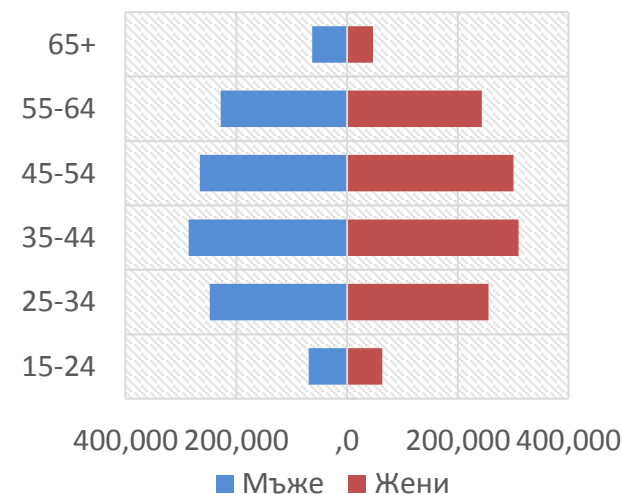
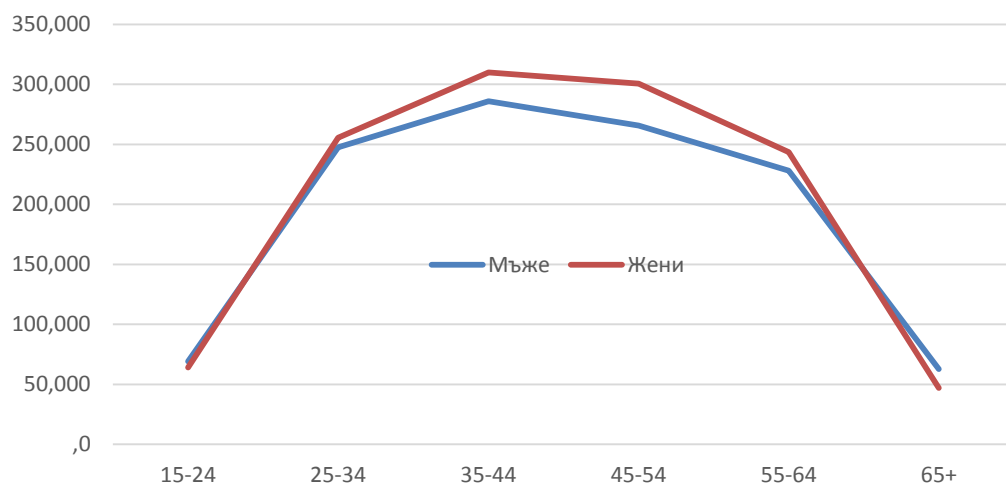

- Изместването в основата показва наличие на повече лица от мъжки пол в основата на пирамидата. Дисбалансът изчезва в средните възрастови групи, а **към върха на пирамидата жените превъзхождат мъжете по брой**;
- Подобна структура е характерна за повечето развити страни и тя е обусловена от по-голямата продължителност на живота на жените. Един от факторите за по-голяма продължителност на живота при жените е тяхната **по-малка склонност за участие в рисково поведение**;
- **Делът на трудоспособното население намалява** със съпоставими темпове във всички области в страната. За периода 2014-2018 г. общият коефициент намалява с 2 процентни пункта - от 66.7% до 64.7%, като процесът на застаряване протича малко по-интензивно при жените;

Структура на осигурените по трудови правоотношения

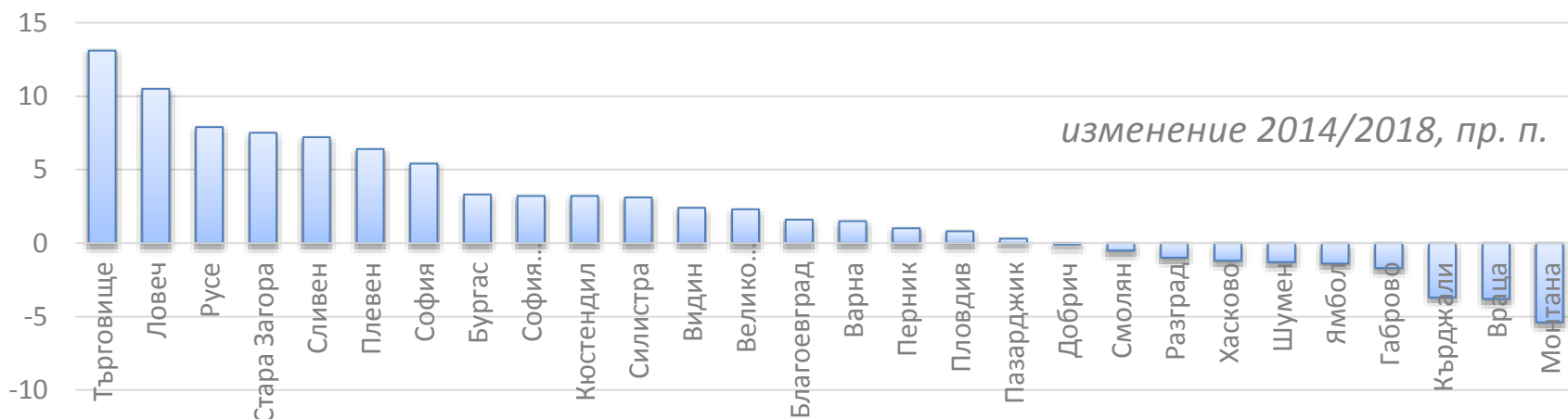

Във възрастовия диапазон между 35 и 64 годишна възраст броят на жените, осигурени по трудови правоотношения е по-голям от този на мъжете. Аналогично изместване на баланса се наблюдава също при служебните и нетрудовите правоотношения, докато при самоосигуряващите се лица в същия диапазон мъжете са с 45% повече от жените. Разликата при лицата, осигурени по договор за управление и контрол е още по-голяма – над 2 пъти в полза на мъжете. В по-голямата си част тези разлики могат да се обяснят с **по-силната мотивация при мъжете да развиват собствен бизнес, както и да изпълняват ръководни функции.**

Коефициент на икономическа активност

За периода 2014-2018 коефициентът на икономическа активност се увеличава с 2.5 процентни пункта (до 71.5%). Задълбочаване на деформацията в половата структура се наблюдава както в области с нарастващ коефициент (Търговище, Русе, Плевен и др.), така и при тези – с намаляващ. Например в област Кърджали делът на икономически активните мъже нараства с 3.6 процентни пункта (от 64,9 до 68,5 процента), докато изменението при жените протича в обратна посока и при тях делът на икономически активните лица намалява с 11.4 пункта - от 63.8 до 52.4 %. Аналогична е картината в Добрич, (2.4 срещу -2.6 пр. п.), Смолян (1.9 срещу -3.0), Ямбол (0.6 срещу -3.5 пр. п.), Шумен (-0.1 срещу -2.6 пр. п.) и др. което може да се обясни със **свиването на дела на предприятията, в които заетите са предимно жени** и за които процесът на преквалификация е по-бавен поради спецификата на закритите производства.

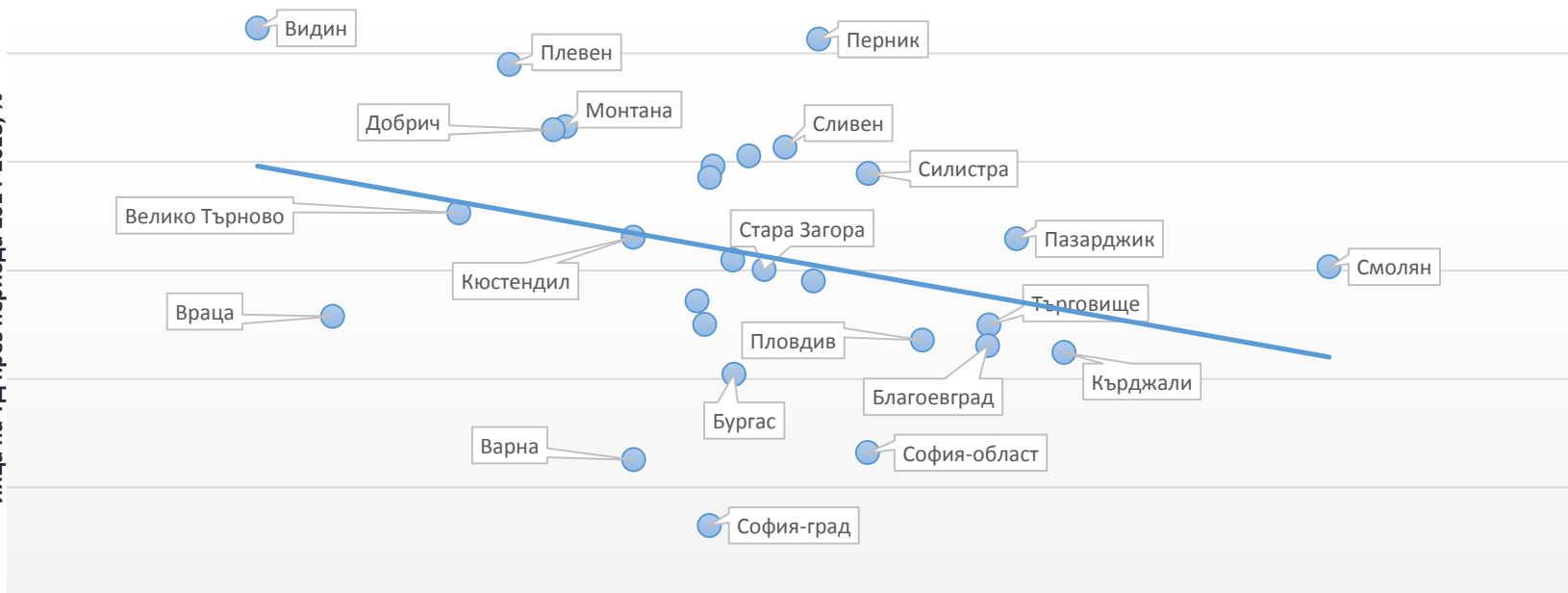
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа"

ДФФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01

Среден дял на лицата на ТД над 55 г. от всички лица на ТД през периода 2014-2018, %

Средно увеличение на лицата на ТД на възраст над 55 г. за периода 2014-2018, %

Демаркационната линия между големите бизнес-центрове и областите със затихващи функции е ясно изразена. Делът на заетите на ТД от върха на възрастовата пирамида (над 55 г.) във Видин, Перник, Плевен, Монтана, Добрич, Сливен, Габрово, Ловеч и Силистра е между 26.8% и 29.5%. Отчетеният прираст на тази група в посочените области е между 1.9% и 6.6%. Най-малък е този дял в София-град (20.3%).

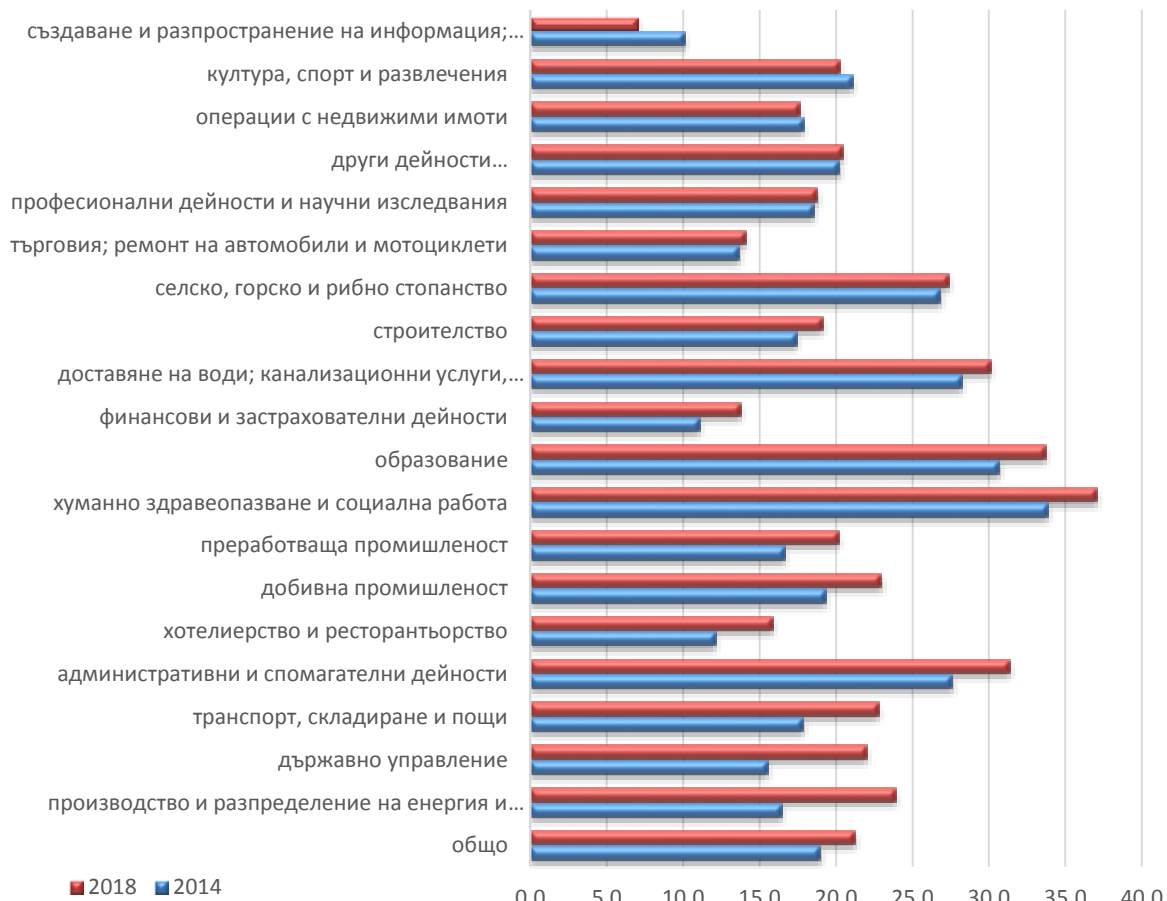
www.eufunds.bg

Проектът е финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

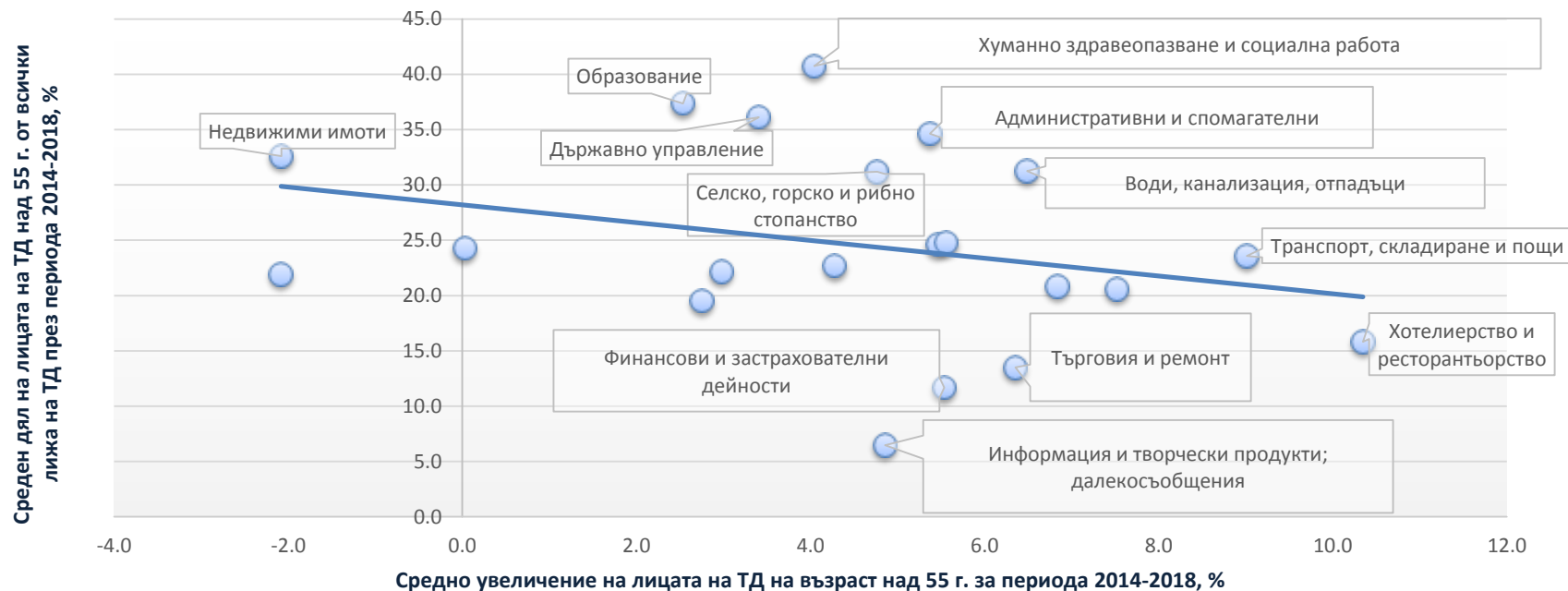

Дял на лицата над 55 г. в структурата на заетите

Интерес представляват дейностите, при които делът на заетите във високите кохорти превишава дела на съответната дейност в общата структура на заетите в страната. Например броят на заетите 163 хиляди души в „хуманно здравеопазване и социална работа“ е малко над 5% от общия брой на заетите в страната 3.152 млн. лица (към края на 2018 г.). В същото време 60-те хиляди лица в горните кохорти, ангажирани в тази дейност представляват почти 9% от общия брой на заетите лица над 55 години (670 хиляди в края на 2018 г.).

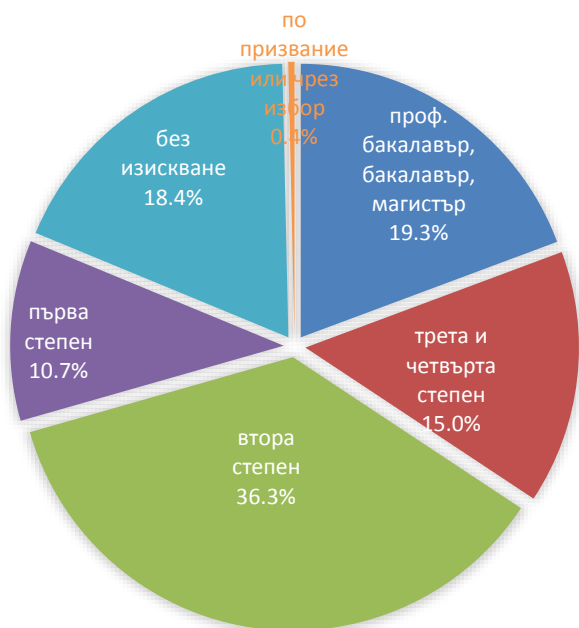

Сектори като „Хуманно здравеопазване и социална работа“, „Образование“ и „Държавно управление“ се открояват със сравнително висок дял на осигурените над 55 г. (36% - 41%) и умерено нарастване, от порядъка на 3-4 %. Това може да се обясни със сравнително **ниското възнаграждение в повечето от секторите с висок дял на лицата над 55 г., което е непривлекателно за по-младите участници на пазара на труда**. Завършилите релевантни специалности се ориентират към други дейности или предпочитат да емигрират, а лицата, които са вече заети в тези сектори (дългогодишните педагози, административни и държавни служители и медицински лица) преминават в горните кохорти.

Разпределение по образователно-квалификационно ниво

- Делът на длъжностите, за чието заемане (според техния НКПД код) се изисква минимум висше образование представлява 19.3% от общия брой длъжности по трудови договори. Над 62% е делът на длъжностите, за които се изисква средно и по-ниско образователно-квалификационно ниво. Може да се обобщи, че структурата на местния пазар на труда в България кореспондира с една изостанала, **нискотехнологична структура на производството**, създаваща продукти с ниска добавена стойност.
- Съпоставката на тази структура с наличната подготовка показва значително **разминаване между изискването за заемане на длъжността и броя на ежегодно завършващите**;
- Системата на висшето образование „произвежда“ значително повече висшисти от съществуващата потребност на пазара на труда, което от гледна точка на публичните финанси означава **ниска ефективност на разходите** в системата на висшето образование, а в личен план – **силна неудовлетвореност сред завършилите** висше образование, които не могат да се реализират на пазара на труда по начин, отговарящ на очакванията им;

Регионално разпределение на осигурените по месторабота и адрес на осигурителите

- Много предприятия регистрират седалището си в някои от големите бизнес центрове (основно в София) и **изнасят фактическата си дейност в регионите, в които е съсредоточен икономическият им интерес**, т. е. в точките на присъствие (където се извършват фактическите продажби на произведените стоки/услуги) или в регионите на релокация (т. е. там където се реализира по-голямата част от трудоинтензивните и капиталоемките етапи на създаването на добавена стойност);
- **Търговските вериги** по правило се регистрират в град София, но според данните от масива за месторабота на осигурените лица едва 20-40% от тях работят на територията на столицата;
- Аналогична е и картината при **телекомуникациите**, където повечето големи компании са регистрирани на територията на столицата, но делът на реално работещите в града техни служители варира между 15 и 50%;
- В **банковия сектор** нормата на концентрация в централно управление произтича непосредствено от профила на дейност и колкото по-силно ориентирана е дадена финансова институция към крайните клиенти, толкова по-малък е и делът на служителите в нейната централа.

Съпоставка на разпределенията

- В големите бизнес центрове по правило преобладават разликите в полза на броя на осигурените по данни на осигуряващото предприятие, докато в по-слабо развитите области тези разлики са изместени в обратна посока;
- Разликата в отчетения дял на лицата над 55 години според двата регистъра в повечето области превишава 150 пункта, като най-голямо разминаване се наблюдава във вече посочената област Перник (29.8 срещу 27.1%), София-град (20.4 срещу 18.0%) и Видин (31.5 срещу 29.4%);
- Аналогични изкривявания се наблюдават и когато анализът премине към по-голяма степен на дезагрегация. В повечето общини, прилежащи към областните центрове, се наблюдава аналогично изместване в полза на регистрацията на лицата по адрес на осигурителя.

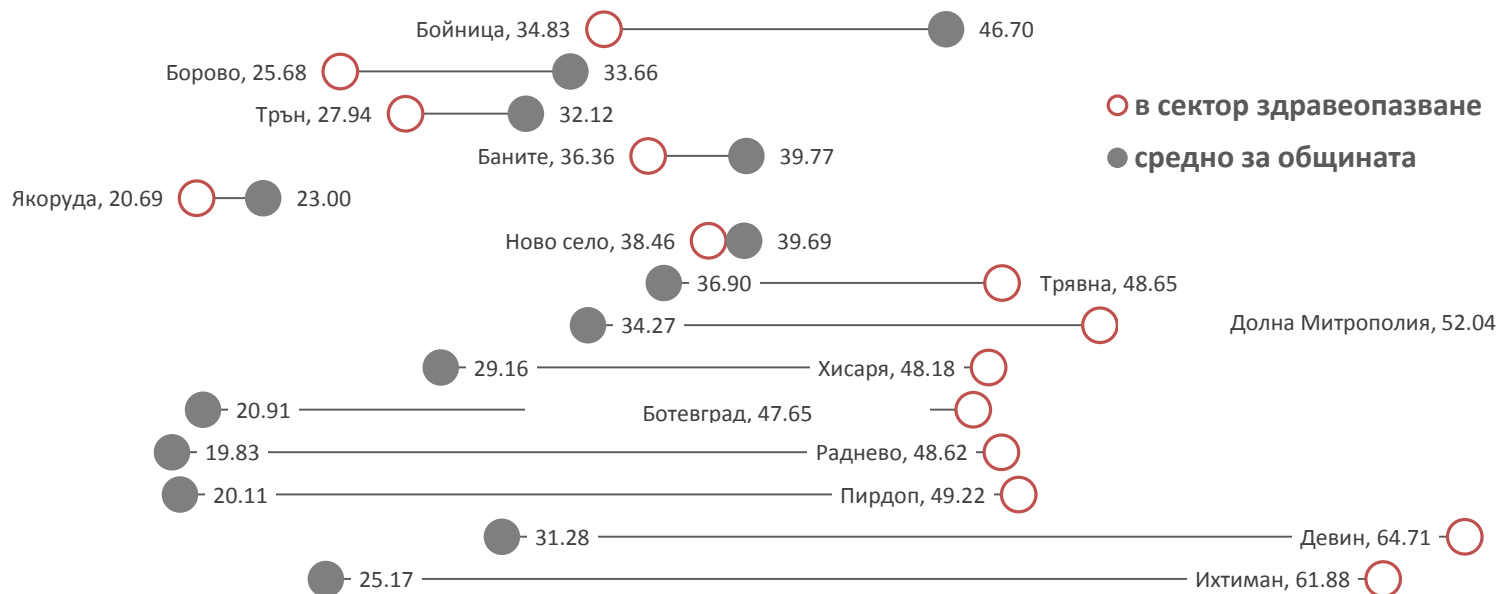
	Z (стандартизирана норм. апроксимация на стат. тест)	Асимптот. значимост (двустранна)
брой лица, осигурени на трудов договор	-2.152 ^{np}	0.031
дял от осигурените в страната	-2.152 ^{np}	0.031
дял на осигурените лица над 65 г.	-3.103 ^{np}	0.002
дял на осигурените лица над 55 г.	-3.211 ^{np}	0.001
съотношение м/ж	-3.622 ^{np}	0.000
съотношение м/ж над 65 г.	-1.287 ^m	0.198
съотношение м/ж над 55 г.	-.919 ^{np}	0.358

Резултатите от непараметричния тест на разпределенията на демографските характеристики от двата масива по критерия на Уилкоксън позволяват да се отхвърли нулевата хипотеза и да се приеме, че наблюдаваните разлики са статистически значими и не са продукт на случайни фактори, поне що се отнася до броя на осигурените лица и дела на най-високите кохорти в демографската структура.

Дял на лицата над 55 г. в структурата на заетите в сектор здравеопазване в избрани общини

Относителният дял на заетите във високите кохорти не може да даде еднозначна представа за абсорбционния потенциал на даден сектор или отрасъл. Например в община Бойница делът на заетите в сектор *хуманно здравеопазване и социална работа* на възраст над 55 години е сравнително висок (35%). Показателят е значително по-нисък от средния за общината (47% за 2018 година), което в случая **поставя под въпрос неговата привлекателност** и способност за привличане и задържане на трудоспособни лица от по-възрастния контингент на пазара на труда.

	Дял на заетите в сектора общо заетите в общината	Дял на заетите в сектор здравеопазване над 55 г. за 2017 г.	Дял на заетите в общината над 55 г. за 2017 г.	разлика, 2017 г.	Дял на заетите в сектора над 55 г. за 2018 г.	Дял на заетите в сектор здравеопазване над 55 г. за 2018 г.	разлика, 2018 г.	изменение на разликата, 2017-2018 г.
Бойница	39.2	36.6	44.8	-8.2	34.8	46.7	-11.9	-3.7
Борово	9.0	28.0	31.8	-3.8	25.7	33.7	-8.0	-4.2
Трън	11.3	33.9	30.4	3.5	27.9	32.1	-4.2	-7.7
Баните	12.9	35.4	35.2	0.2	36.4	39.8	-3.4	-3.6
Якоруда	5.4	20.7	20.3	0.4	20.7	23.0	-2.3	-2.7
Ново село	16.3	29.4	35.4	-6.0	38.5	39.7	-1.2	4.8
Трявна	5.0	41.2	33.8	7.5	48.6	36.9	11.7	4.3
Хисаря	4.5	42.6	28.1	14.5	48.2	29.2	19.0	4.5
Ботевград	2.1	44.7	19.5	25.2	47.6	20.9	26.7	1.5
Раднево	2.6	50.2	18.3	31.9	48.6	19.8	28.8	-3.1
Пирдоп	6.3	46.4	16.8	29.6	49.2	20.1	29.1	-0.5
Девин	5.1	56.9	29.1	27.9	64.7	31.3	33.4	5.5
Ихтиман	4.9	61.5	24.6	36.9	61.9	25.2	36.7	-0.2

Интерес от гледна точка на анализа представлява оценката на разглежданите показатели в тяхната динамика. В случая е важно да се установи дали наличието на положителна разлика има склонност да се увеличава с времето или да намалява, т. е. **дали конкретната дейност става по-привлекателна за по-възрастните участници на пазара на труда** (респективно по-непривлекателна за по-младите), или напротив - тя губи своя потенциал да задържа трудоспособните лица от върха на възрастовата пирамида, поради което ролята за поддържането на тази функция с времето отслабва.

Пилотен модел за регионална пирамида на възрастта

- За целите на модела са ползвани дистанциите за всяка дейност, представляващи разликите (в процентни пунктове) между дела на заетите лица над 55 години за сектора или отрасъла, представен с **над 50 заети в дадената община** и средния коефициент за всички заети в общината. В конкретния случай със сектор *хуманно здравеопазване и социална работа* в община Бойница тази разлика е отрицателна (-12 пункта), което означава че посоченият сектор не подпомага осигуряването на заетост за трудоспособните лица в горните кохорти на възрастовата структура.
- За да се оцени в каква степен наличието на положителна разлика (дистанция) е резултат от действието на случайни фактори е направена оценка на разпределението на разликите. В конкретния случай (със сектор *хуманно здравеопазване и социална работа*) резултатите показват, че **положителни разлики се наблюдават в 130 от 136-те общини, в които броят на заетите в сектора превишава 50**, т. е. горните кохорти на възрастовата пирамида заемат осезаемо по-голям дял от средното за тези общини. Едва в шест общини (а именно в Бойница Борово, Трън, Ново Село, Баните и Якоруда) делът на горните слоеве в демографската структура на заетите в сектора е по-малък от кореспондиращия дял на тази възрастова група в общата структура на заетите в тези общини.

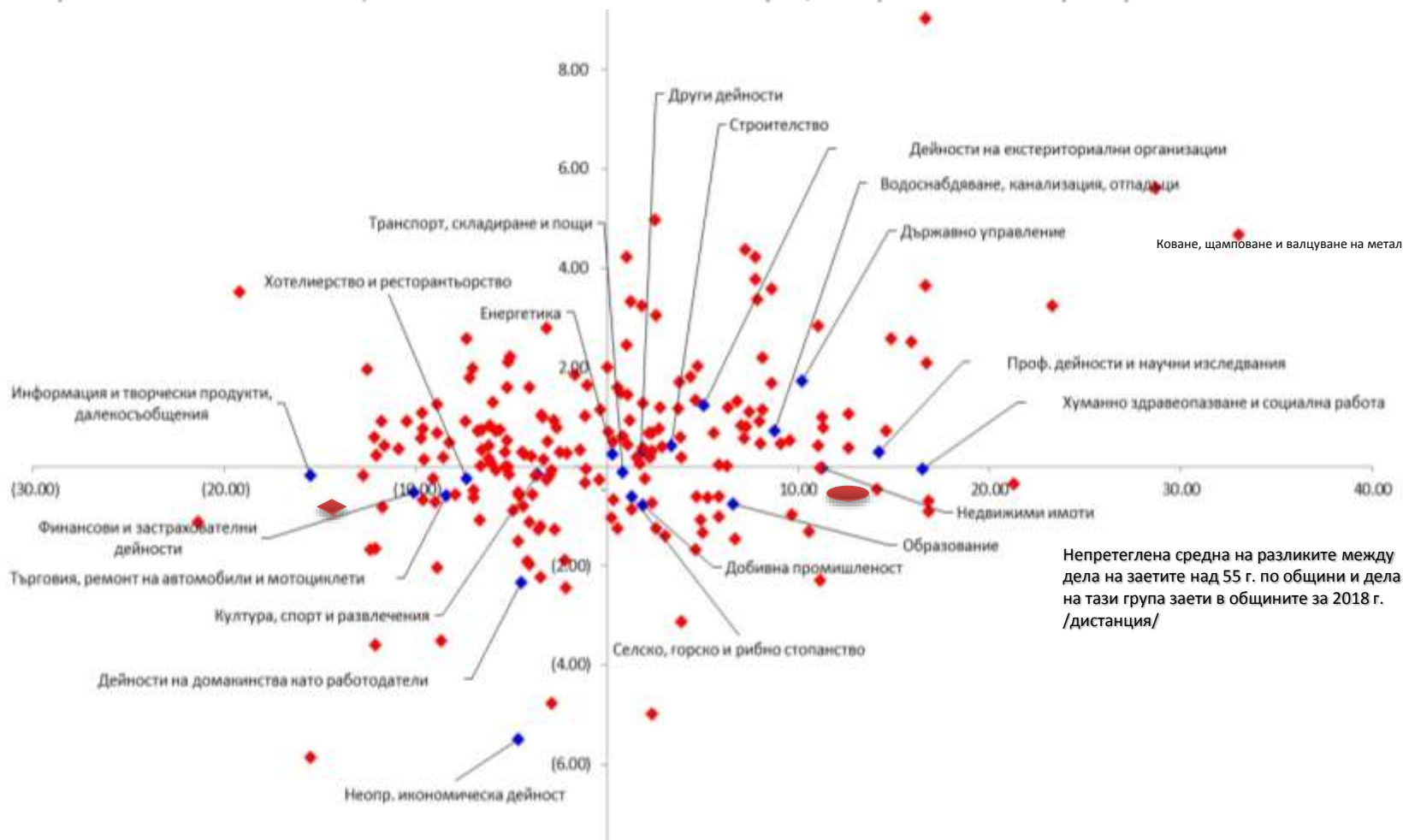
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа"

ДФФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01

Разпределение на лицата над 55г. по сектори/отрасли на пр. промишленост

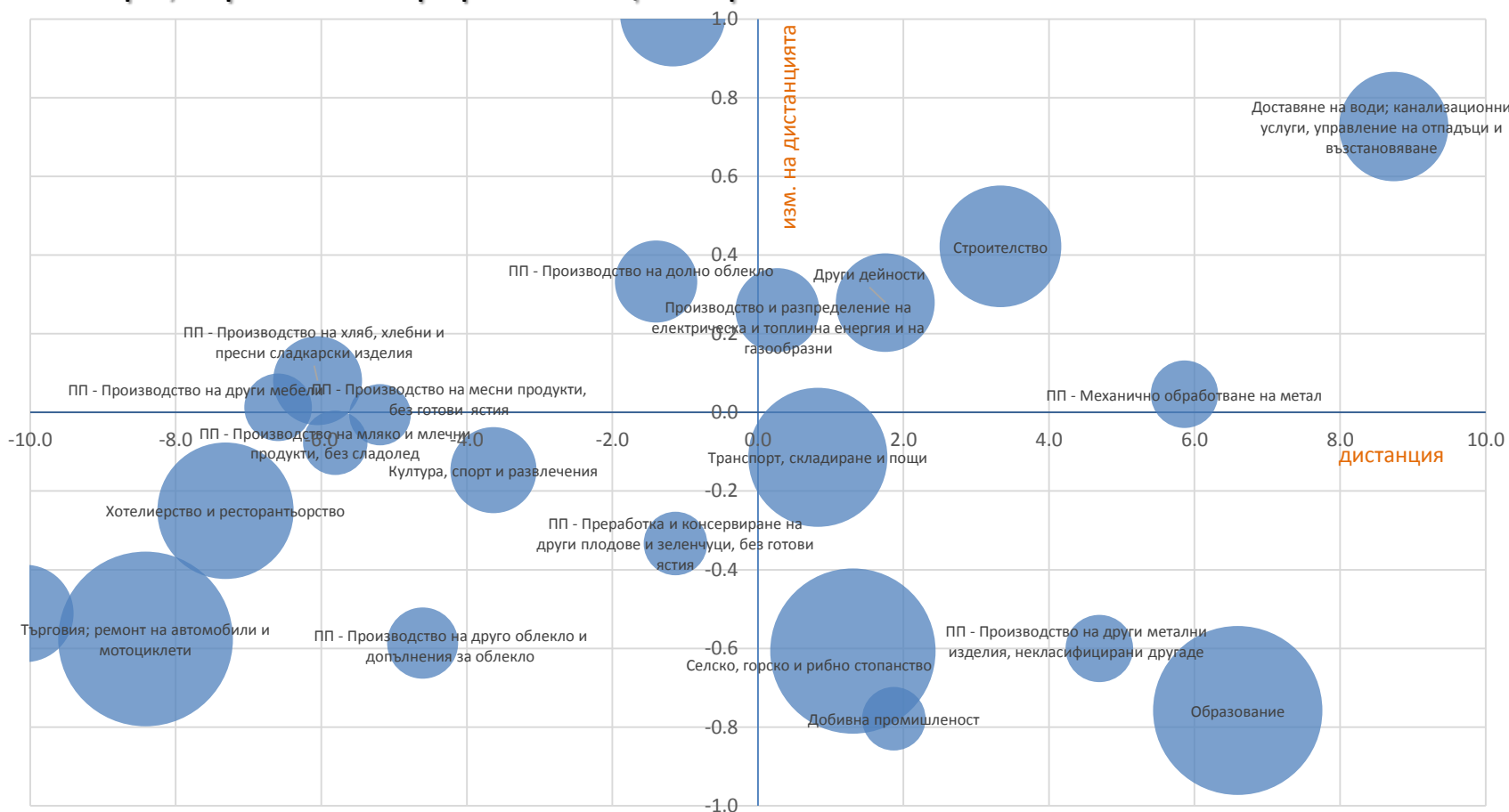

www.eufunds.bg

Разпределение на лицата над 55г. при някои от по-силно представените сектори/отрасли на преработващата промишленост

www.eufunds.bg

Показатели за демографско разпределение и абсорбция в избрани общини

	2017 г.				2018 г.				изменение		
	осигурени на т.д. общо	дял 55-74 от населението	дял 55+ на трудов договор	разлика	дял 55-74 от населението	дял 55+ на трудов договор	разлика	дял 55-74 от населението	дял 55+ на трудов договор	разлика	
Банско	9434	28.0	16.9	-11.1	28.4	18.0	-10.4	0.4	1.0	0.7	
Ботевград	15535	27.7	19.5	-8.3	27.7	20.9	-6.8	0.0	1.4	1.5	
Главиница	1163	28.9	23.1	-5.9	29.3	29.3	0.0	0.4	6.3	5.9	
Грамада	254	37.8	31.2	-6.6	37.1	38.2	1.0	-0.7	7.0	7.7	
Гулянци	1195	33.7	30.6	-3.1	33.5	36.2	2.7	-0.2	5.6	5.8	
Кайнарджа	581	17.1	33.6	16.5	17.3	37.3	20.0	0.3	3.7	3.5	
Куклен	1279	26.9	24.9	-2.0	27.5	23.0	-4.5	0.6	-1.9	-2.6	
Летница	1324	29.7	18.6	-11.1	29.5	19.7	-9.8	-0.2	1.1	1.3	
Николаево	396	19.9	31.9	12.1	20.0	33.8	13.9	0.1	1.9	1.8	
Никопол	1006	34.6	32.7	-1.9	34.0	37.1	3.1	-0.6	4.4	5.0	
Трекляно	121	39.0	54.4	15.4	37.2	50.4	13.2	-1.8	-4.0	-2.2	
Челопеч	1194	24.6	11.3	-13.3	24.5	12.9	-11.6	-0.1	1.6	1.7	
Шабла	1111	32.3	34.5	2.1	32.2	32.6	0.4	-0.1	-1.9	-1.7	
Якимово	396	28.8	30.3	1.5	28.4	35.6	7.2	-0.4	5.3	5.7	

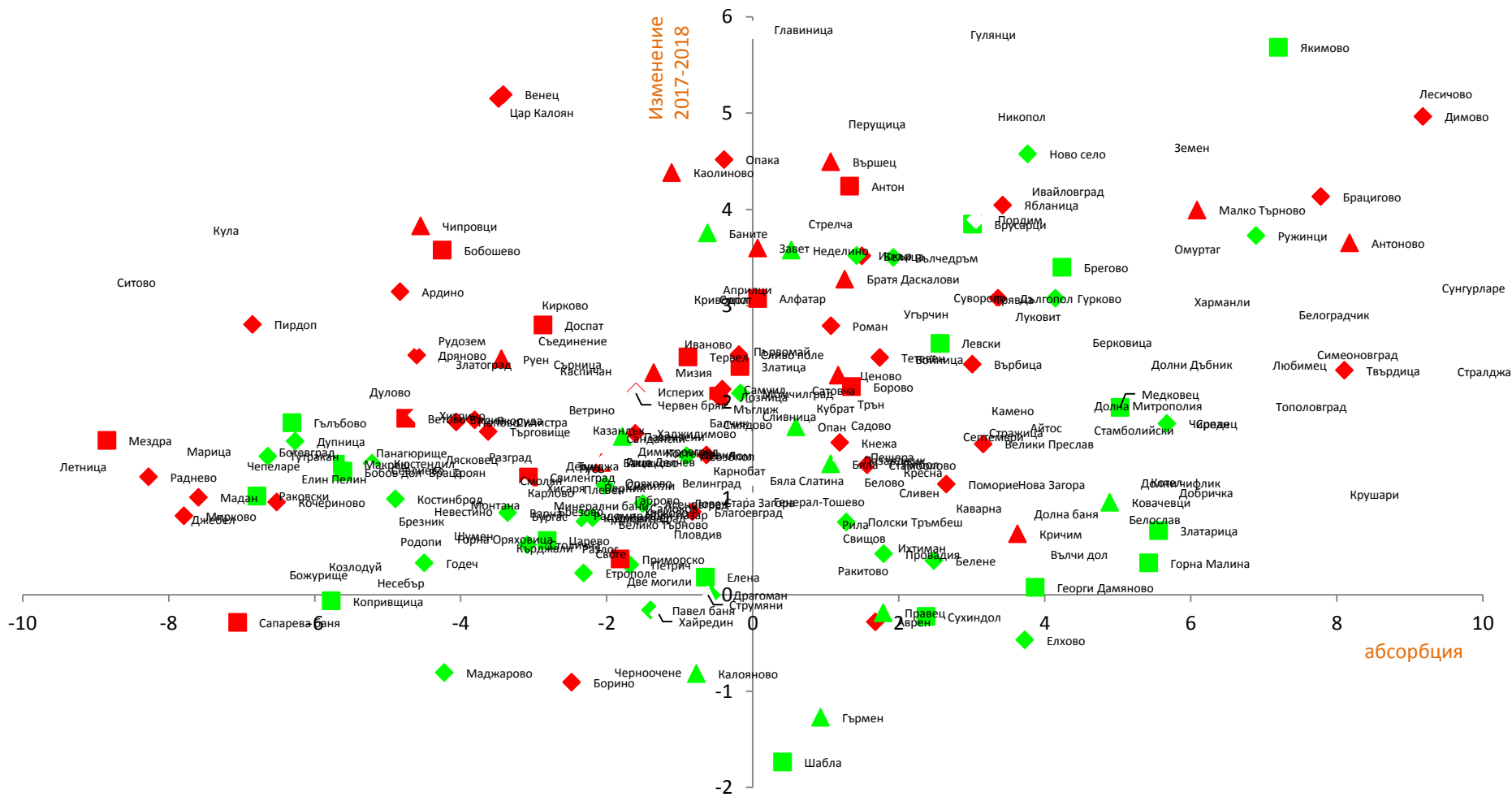

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа"

ДФФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01

www.eufunds.bg

Проектът е финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Тълкуване на фигурата:

- **Разпределението по хоризонталата дава представа за степента на абсорбция, т. е. за участието на по-възрастната част от местното население на пазара на труда.** Вляво са позиционирани общините при които делът на заетите по трудов договор лица от високите слоеве на възрастовата пирамида превишава кореспондиращия дял структурата на общата популация за съответния регион;
- **Разпределението по вертикалата дава представа за настъпилите през годината изменения.** Деформацията в разпределението и преобладаващият дял общини с увеличена абсорбция в конкретния случай (за 2018 г.) може да се обясни от една страна с решението за увеличаване на възрастта и осигурителния стаж за пенсия именно от тази година, а от друга страна - с намаляващата безработица и засилващото се търсене на работна ръка, което принуждава работодателите да наемат и да задържат на работа все по-възрастни лица;
- Представена в този вид **графиката дава възможност да се открият проблемните общини а именно тези, чиито пазар на труда поема непропорционално малък дял от възрастното население** и този дял със времето намалява (Маджарово, Черноочене, Сапарева баня и др.);
- **Под абсцисата вдясно са локализирани онези общини, при които по-възрастното население е добре представено** на пазара на труда, но това представяне през изтеклата година отслабва и в случай че тенденцията се запази участието на възрастното население в икономическия живот на съответния регион ще отслабва (Правец, Елхово, Сухиндол);
- Най-добре са позиционирани общините, намиращи се над абсцисата вдясно, доколкото при тях по-възрастните лица участват активно в икономическия живот на региона и това участие се засилва (Малко Търново, Брацигово, Сунгурларе и др.);

Тълкуване на фигурата (продължение):

- До каква степен това представяне е концентрирано в ограничен брой сектори може да бъде илюстрирано със съответни символи, като с **триъгълник са обозначени общините с висока концентрация, а с квадрат – тези, с ниска. Съответно с червен цвят се обозначени общините, при които делът на секторите със засилващо се представяне на по-възрастното население е сравнително малък**, т. е. изменението е концентрирано. Тази допълнителна информация дава възможност да се определи характера на протичащия процес. Така например в случай че при община с увеличена абсорбция се наблюдава съсредоточаване на засиленото присъствие в ограничен брой сектори (на графиката това са общините разположени в горната дясна част и обозначени с червени триъгълници, като например Антоново и Малко Търново) може да се каже че процесът не е устойчив. В посочените две общини единственият сектор който осигурява работа на възрастното население е *държавно управление* и в този смисъл засилването на неговата роля през 2018 година не може да се възприеме като позитивна тенденция;
- **Особено неблагоприятно е позиционирането на общините с нарастваща концентрация в лявата част на графиката.** Такава община е например Чипровци, при която делът на лицата между 55 и 74 години е над 39%, но присъствието им на пазара на труда (що се отнася до лицата ангажирани на трудов договор) е ограничен едва до 31 %. Това присъствие е съсредоточено в сектор *държавно управление*, където този дял през 2017 година е с 6 процентни пункта по-висок, а през 2018 година разликата нараства до 11 пункта. За сметка на това във останалите сектори (*търговия, разкрояване и рендосване на дървен материали* др.) се наблюдава отслабване на присъствието на възрастните лица. В този смисъл наблюдаваното нарастване на абсорбцията в посочената община е съсредоточено в един сектор и основният ефект се изразява в засилване на зависимостта на реализацията на лицата в горните слоеве на възрастовата пирамида от бюджетните разходи.

Възможности за използване на предложения модел:

- Демография
 - Разработване и реализиране на програми за подкрепа и повишаване качеството на живот на възрастните;
 - Формиране на система за мотивация към здравословен начин на живот;
 - Създаване на условия за практикуване на физически дейности, оптимизиране на покритието със спортни обекти;
- Здравеопазване
 - Мрежа за първично здравеопазване с отчитане на необходимостта от построяване на лечебни заведения и пунктове, както и за използване на мобилни медицински комплекси;
 - Механизми за взаимодействие между медицинските организации;
- Образование
 - Системи за непрекъснато обновяване на знанията и получаване на нови професионални навици;
 - Системи за поддържане на необходимия брой и квалификация на преподавателите;
 - Създаване на условия за развитие на наставничеството, поддържане на обществени инициативи и проекти;
- Жилища и градска среда
 - Механизми за развитие на комфортна градска среда, комплексно развитие на градовете и другите населени места при отчитане качеството на средата и съответствие със структурата на населението и заетите;
- Производителност на труда и заетост
 - Стимулиране на дейности с висок потенциал за осигуряване на заетост на възрастното население;
 - Системи за методическа и организационна подкрепа за повишаване на абсорбцията в частния сектор;
 - Системи за подготовка и преквалификация на кадри, насочена към обучение на възрастните лица.

Обобщения и изводи:

- Резултатите от изследването показват, че като цяло **пазарът на труда следва общата демографска тенденция в България към застаряване на населението**, изразяваща се най-вече в увеличаване на броя на лицата, осигурени по трудови правоотношения на възраст над 54 г.;
- **Обезлюдяването и застаряването на населението в области като Видин, Силистра и Монтана, се задълбочава.** Вътрешната миграция и наличието на по-благоприятни условия за развиване на бизнес (в т. ч. изграждането на промишлени зони, логистични центрове и пътна инфраструктура) помагат на областите, съсредоточени около големите бизнес-центрове (София, Пловдив, Варна) да запазят и дори да увеличат броя на заетите, но също и да подобрят тяхната възрастова структура;
- На фона на умерения икономически растеж **пазарът на труда е устойчив, но демонстрира всички белези на засилващи се структурни малформации**, възникнали вследствие на неблагоприятните демографски процеси в условията на нарастваща заетост. През целия период на наблюдение, икономическата активност при населението в трудоспособна възраст (от 15 до 64 години) се увеличава;
- Оценката на способността за абсорбция, т. е. потенциалът на определен тип дейност за активно включване на лицата над 55 г. на пазара на труда показва, че **добра реализация на този потенциал има в сектор „хуманно здравеопазване и социална работа“, „Образование“ и др.**, при които се отчитат относително високи дялове на възрастните лица. Трябва да се отчете обстоятелството че един от обуславящите фактори за наблюдаваната тенденция е слабата привлекателност на посочените сектори за по-младите участници на пазара на труда;
- По отношение на наличието на потенциал за осигуряване на работни места на лицата над 55 години, **интерес представляват някои дейности, които имат ограничен дял на заетите в тази възрастова група, но за периода на наблюдение отчитат растеж**, като например „Транспорт, складиране и пощи“, „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия“, „Строителство“.

Обобщения и изводи (продължение):

- Анализът показва сериозно **разминаване между изискването за заемане на длъжността според НКПД кода и броя на ежегодно завършващите** висше образование. Тази констатация позволява да се обобщи, че системата на висшето образование „произвежда“ значително повече висшисти отколкото съществува потребност на пазара на труда. От гледна точка на публичните финанси това означава ниска ефективност на разходите за системата на висшето образование, а в личен план – силна неудовлетвореност сред завършили висше образование, които не могат да се реализират на пазара на труда по начин, отговарящ на очакванията им;
- За много дейности, развити на територията на страната, **предприятията се регистрират в някои от големите бизнес центрове, а изнасят дейността си в други региони** според конкретния икономически интерес. Такива са например търговските вериги, телекомуникационните компании, банките и др.;
- **Най-големи деформации се наблюдават в големите областни центрове**, където преобладават отрицателните разлики (в полза на броя на осигурените по данни на осигуряващото предприятие) и в по-слабо развитите области, където разликите са изместени в обратна посока;
- Отчитането на тези разлики е необходимо за представителите на бизнеса, защото **ще даде на предприемачите по-адекватна картина за демографската структура и протичащите тенденции** в региона, към който проявяват инвестиционен интерес, но също и възможност да изградят по-адекватна стратегия по отношение на набирането, обучението и кариерното развитие на персонала;
- Отчитането на тези разлики е необходимо и за държавната администрация с оглед получаване на по-ясна картина на протичащите демографските тенденции, **адекватно структуриране на мерките за подпомагане на активното стареене на населението по населени места**, както и възможности за прогнозиране бъдещите потребности на пазара на труда;

Обобщения и изводи (продължение):

За репликиране на анализа и за мониторинг на протичащите процеси **е необходимо редовното събиране и публикуване на информация** като минимум за следните показатели:

- дял на заетите в секторите с над 50 лица по общини. Показателят може да бъде използван на етапа на първоначална оценка относно възможността за използване на статистически методи в хода на анализа, доколкото наличието на по-голяма дисперсия, т. е. засиленото присъствие на заети в сектори с ограничена численост предполага използването на експертен подход, а не на статистически методи;
- дял на заетите над 55 години в общината и съответния дял за тази група заети в секторите с над 50 лица. Първият показател дава обща представа за участието на възрастното население в икономическия живот на общината, вторият - за степента на съсредоточаването на тази категория заети в представените в общината дейности;
- делът на секторите, в които процентът на по-възрастните заети е над средния за общината и съпоставката на този дял, изчислен като аритметична и като претеглена средна позволява да се оцени концентрацията на абсорбиращите сектори. Така например общини, в които първият коефициент е значително по-голям от втория издават засилено участие на възрастното население в относително слабо представени сектори. В този смисъл евентуалните стимули насочени към механичното увеличение на дела на тези дейности могат да доведат до качествена промяна в структурата на заетите, за сметка на по-интензивното включване на лицата от горните кохорти;
- за очертаване на протичащите тенденции е необходимо оповестяването на сходни показатели за настъпилите изменения, а именно дял на секторите в които разликата между процента на по-възрастните заети и средния за общината е увеличен (съответно на аритметична и на претеглена база - спрямо броя на заетите). Претегленият показател може да даде индикация за посоката на протичащите изменения, т. е. дали представянето на по-възрастните лица на пазара на труда се засилва или отслабва. Съпоставката с коефициента оценен на аритметична база, от друга страна, е показателно за обхвата на наблюдаваната тенденция - дали настъпилите изменения са концентрирани и се дължат на ограничен брой сектори или са по-диверсифицирани и могат в по-голяма степен да бъдат обвързани с дадена регионална характеристика отколкото със секторна такава.

Всеки от горните показатели може да бъде изчислен при наличие на масив с данни за броя на заетите лица по общини, дейности (съответно сектори и отрасли на преработващата промишленост) и възрастови кохорти. Въпрос на преценка е дали да бъдат предоставени в този вид или във вид на агрегирани показатели.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните поколения, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа"

ДФФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01

Благодаря за вниманието !

За повече информация: <https://activeageing.bia-bg.com/bg/analyses/demographics/>

www.eufunds.bg

Проектът е финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд